

A' P O ' S O N I

MAGYAR MŰZSA

KÖLTŐ Sz. György' HAVÁBAN.

Azok között a' meg-köszönhetetlen ajándékok között, a' mellyeket meg-ésmértetett az örökkévaló Jóság a' földnek pólgarjaival, az én ítéletem szerént leg nagyobb a' jó és bölts Fejedelem, és a' millyen ritka ez a' földön; szinte olly nagy rendkívül való szeretetet és tiszteletet érdemel. És a' miképpen hogy ez az ajándék meg-betsülhetetlen; ugy az Ajándékozónak szeretete meg-hálálhatatlan. Ugyan is, majd semmi roszsz nints a' földön melly a' roszsz Fejedelemtől ne venné eredetét, leg alább a' mellyben részes ne vólna, és semmi jót nem lehet találni (az erköltsi és emberek közt foljó dolgokat értem,) melly ezen draga Kútöböl ne fokadna. A' jó és bölts Fejedelem pedig az, a' ki nem tsak a' mások' Tanátfa után jár, hanem a' maga éles és fontos ítélete szerént tselekeszik; a' ki körül azok a' tanátsós szólgak, a' mik a' jó mester ember kezében a' Szerzámok, és a' thadi Tábor az, a' mi *Franklin'* kezében a' menykő, a' ki oda hajtja azt, a' hova maga akarja. — A' maga ítéletéhez pedig tsak az a' Fejedelem támaszkodhatik, a' kinek a' szíve jó, annak jobbitásában, az embernek ésmérésében és lelkének tökéletesebbé való tételében fáradhatatlan, és minden gyönyörűségét az ő Híveinek böldogításában helyhezteni; a' ki maga szab magának régulákat, és úgy tanítja magát, hogy az ő maga oktatásaj, meg-érdemlik, hogy mind azok a' Királlyok szívekre ve-

d

gyek,

gyék, a' kik valaha az emberi bódogfágnak kút-fejei akarnak lenni. A' melly Királyok ellenben nem szoktatják még az ő ifjúságokban magokat a' bódogfágra és virtusra, és eröss és helyyes lelki gondolatjaik nintsenek a' magok' Felsőfégéről, a' *Machiavell'* gonosz oktatásai által olyan dólgoakra ragadtatnak, a' mellyek végezetre magokat is szerentsétlen kiemenetellel taszítják-ki a' Világból, vagy leg alább bódogtalan állapotba keverik. Ki nem tudja, hány Fejedelmeket tett bódogtalanokká a' *Machiavell'* Tudománya? — Áldott légyen az a' Nagy Fejedelem, amaz északi *koronás Filozofus*, a' ki nem tfak tfelekedeteivel, hanem irásával is meg-tzáfolta ezen hamis Fejedelem-Tanítót.

Ennek (a' halhatatlan nevű *II. Fridriknek*, a' *Burkufok' Királyának*) Munkáját ezen titulus alatt: *Antimachiavellus*, avagy; *Machiavellnek a' Fejedelem' Uralkodásának mesterfégéről irtt munkájának meg-rostálása*, Voltér még 1740-ben adta vala-ki Hágában, Frantzia nyelven, mellyen irta a Király még az ő Ifjúságban, mellyben nem annyira meg-tzáfólja *Machiavell*t, mint meg-rostálja mondásait. — Az az előljáró beszéd, a' mellyet ezen munkájának Homlokára függesztett a' Felsőfeges Író, meg-érdemlené, hogy aranybetűkbe foglaltatnék! Melly örömeft kívánnók É'. Olvasóinkkal közleni, ha keskeny levelű Músánknak szük határa meg-engedné; de minthogy ezenn anyyi helyet nem találhatunk, tfak a' Részzeit számláljunk-elő, a' mellyekből könnyű léfszen meg-ítélni, azoknak a' dólgoznak nagyságát, a' mellyek ezekben befoglaltatnak. Gondoltuk ugyan, hogy rövideden minden Résznek summáját elő-adjuk; de minthogy az egészsz munka is tfak summa és velő, bizony

arra erősebb tehetség kívántatnék, hogy a' mi itt Dió-hajban vagyon, egy kis mogyoró-hajba szorit-
tatnék, mint sem a' mi gyengefégünk, meg-engedi;
mellyre nézve némelly Részeket le fogunk ide írni,
hogy azokból a' többire is leheffen következést tñ-
nálni.

* * *

A' Könyvnek Részei

I. Az Igazgatásnak különbb különbféle nemeiről,
és miképpen leheffen valaki Fő-urrá?

II. Az örökös Országokról.

III. Az elegyes Országokról.

IV. Hogy kelljen a' Thronúst meg-tartani?

V. A' meg-bódoltatott Országokról.

VI. Az ujz Országokról, melyeket a' Fejedelem tu-
lajdon Vitézsége és fegyvere által szerez.

VII. Hogy kell az ujjantában szerzett Országot igaz-
gatni?

VIII. Azokról, a' kik vétek által lettek Fejedel-
mekké.

IX. A' pölgári Fejedelemségről

X. Az Országoknak erejeiről.

XI. A' papi Országokról.

XII. A' Katonáknak különbb különbféle Nemeikről.

XIII. A' segitő Népekről.

XIV. Egyedül tfak a' hadakozásra kellé a' Fejedelem-
nek gondjának lenni? A' vadászatra való ki-térés.

A' Fejedelem tfak félig téfzen elégét a' maga
Hívtatalának, ha tfak a' hadi dölgokra adja magát.
Nyilván való hamiffág az, hogy néki egyedül tfak
Katonának kellene lenni. Juffon észébe itt az Olva-
d a fónak,

sónak, hogy mit mondtam ezen könyvnek első Részében a' Fejedelmeknek eredetéről. A' Fejedelmek Bírák és Had-vezérek. A' *Machiavell*' Fejedelme olyannak tetszik nékem, mint a' Hómérus' Istenci, a' kik úgy festetnek-le, mint erős és hatalmas de nem egyenes és igaz Istenek. *Sfortzia Lajos*nak volt oka reá, hogy egyedül a' hartznak éljen, haljon; mivel ő a' másét törvénytelenül vette-el. — *Machiavell*, a' ki különben igen tüzes, itt felettébb gyengének látszik nékem. Melly hitván okokkal él, midőn a' Vadászatot a' Fejedelmeknek ditséri! Abban a' Vélekedésben vagon, hogy ez által a' Fejedelmek az ő Országoknak fekvését és Tartományjait meg-esmerhetnék. Ha a' Frantzia Király, ha a' Császár eképpen akarnák megtanúlni esmérni az ő Országait; annyi idő kívántatnék az ő Vadászfókra, a' mennyi az égi Testnek a' csillagoknak meg-kerülésére.

Engedteffék-meg nékem, hogy hadd szóljak hosszabbatskán ezen matériáról, és a' Vadászatról való beszédnek alkalmatosságával egy kevéffé ki-térjek; mert mint-hogy ez a' gyönyörűség, a' Nemesebben, nagy Urakban és Királyokban, kiváltt Német-Országban, majd közönséges indulat; úgy tetszik nékem, hogy ez szorosabb meg-vizsgálást érdemel.

A' Vadászat egy a' testi gyönyörűségek közzül, a' melly a' testet nagyon mozgatja, de az értelmet nem jobbitja.

A' Vadászok azt fogják mondani: hogy a' Vadászat leg-nemesebb és leg-régibb gyönyörűségek volna az embereknek, és hogy a' Hérók is Vadászok lettek volna? Ez meg-lehet. Én csak a' mértéklet-

len

len vadászást gyalázom. A' mi ma bennünket egy-
nehány óráig gyönyörködtet, az a' vad időkben
minden napi valóságos foglalatoffág volt. A' mi Ele-
ink semmit sem tudtak tfelekedni, hanem az ő unal-
mokat vadászással múltatták. A' vadaknak kergeté-
sében az erdőkben vesztették-el azokat az órákat,
a' mellyeket az okos embereknek Tárfafágában töl-
teni sem alkalmatosok nem voltak, 's nem is tud-
tak. Már azt kérdem; ha olyan Példák é' ezek,
a' mellyeket követni kell? Vallyon a' pallérozott élet?
nemében a' durva élet' neméről kell é' himet varni,
avagy inkább nem a' meg világosított idöket kell
é' a' következendöknek például tenni?

Ha azok felett az állatok felett, a' mellyeket ül-
dözünk, valami méltóságunk vagyon, a' bizony a'
józan jokoffág; ugy de azoknak az embereknek, a'
kik egyedül tfak a' vadászatra adják magokat, gya-
korta tfak lovakkal, ebekkel, és minden féle va-
dakkal van teli fejek.

Az ilyen emberek többnyire durvák, és félő,
ne hogy éppen olyan embertelenek légyenek az em-
berekhez, mint a' mitfodások a' vadakhoz; vagy
leg alább az a' kegyetlen szokás, melly szerént azo-
kat kevés meg-indúlással kinozzák, az ő Felebarát-
jaiknak szerentsétlenfégen könnyör ületlenebbekké té-
gye öket.

Hát az a' gyönyörűségé éz, a' mellyet, mint ne-
mes mulattságot annyira hiresítnek? Oly Illendö fog-
lalatofágé ez egy gondolkodó Valósághoz?

Azt fogják előmbe vetni: A' Vadászat igen hasz-
nos az egészfégre; a' tapasztalás mutatja, hogy a' Va-
dászok fokkáig élnek: a' vadászat ártatlan gyönyör-
d 3 rűség,

rűség, a' melly a' nagy Urakhoz nagyon illik; mivel ezeknek Fényességét nap-fényre hozza, unalmokat el-fűeleszti, és békefűgnek idején velek a' harztot képzelteni. Távól légyen, hogy a' mértéklett test-gyakorlást meg-vefsem; de csak jegyeztefűk-meg jól, a' mit mondok. A' testnek gyakorlása csak a' mértékletleneknek szűkfűges. Egy Fejedelem sem élt tovább, mint *Fleury* és *Ximenes* Kárdinalok, a' mostani Pápa, a' ki most, a' midön ez írattatik, 1737-ben uralkodik; azonban ezek a' Fűrjűnak Vadászkok nem vóltanak.

De hát tűfzen é az valamit, ha az ember, az ő kevésre hajtó, hűszontalan életét egűfűsz a' Mathufálem vénfűgűg nyujta is? Mennél többet gondolkodott, mennél több szűp és hűsznos tűteműnyeket vitt végbe valaki, annál tovább éltt.

Meg-vallom, hogy valami dűtfűffűges vagyon a' Vadászatban, és a' dűtfűffűgnek műtogatása megkivántatik a' Fejedelmekben; de melly fok más és hűsznűfabb műdon hozhatják világoffűgra az ő Nagyűgokat!

Ha a' Vad meg-fűzaporodnűk, és a' Szántó-vetűnek terműseit vesztegetnű, Vadászkokra lehetne bizni, kik fizetűfűrt azt könnyen ki-irtanűk.

A' Fejedelmeknek tulajdonkűppen semmiben nem kellene egűbben foglalni magokat, henem egűedűl csak abban, hogy oktattafűanak, jól uralkodjanak, hogy több több esműretet gyűjtsűenek magoknak, és több meg-fogűfokat lűntzoljanak - őfűsze elműjekben. Az az ő Hűvatalok, hogy igazán gondolkodjanak, és a' fűzerűnt rendelűk tűfelekedeteiket.

Kű-

Különösön szükség *Machiavellnek* meg-felelnem: Azért, hogy valaki nagy Had-vezér legyen, nem szükség Vadászniak lennie. *Gustáv Adolf*, *Turenne*, *Marlborough*, *Eugénius*, a' kiktől csak ugyan nem lehet el-tagadni, hogy híres emberek és nagy Generálok ne lettek volna, bizony Vadászok nem voltak. Eppen olly kevéssé olvastuk azt *Césár*, *Sándor* és *Scipióról*.

Az Országnak különböző Tartományjait, Fekvését, a' mennyiben a' hadi Mesterfőgre tartozik, sokkal élesebb és okosabb gondolattal lehet sítálás közben meg-szemlélni, mint sem a' mikor a' fogolly madarak, fajtyúkot hajtó ebek, Szarvakok és a' Vadat hajtó forrófág ide s tova huzza az elméket. Egy nagy Fejedelem, ki Magyar-Országban táborozott, szinte a' Törökök' kezébe került, midőn a' Vadászatban el-tévelyedett volna. A' Táborban meg kell tiltani a' vadászt, mivel az már sok rendeletlenséget okozott a' Tábór' útazásában.

Bé-rekefztem tehát: Meg lehet a' Fejedelmeknek jó szívvel engedni, ha vadászni mennek, csak hogy az ritkán effék, hogy az ő terhes és sokszor szomorú bajoskodásaikban meg-pihenjenek.

Még egyfzer azt mondom: Egy tisztelléges gyönyörködtetést sem tiltok-meg; de a' jó ország-lás eránt való szorgalmatosság, az Országnak virágzó állapotra való emelése, annak meg-örizése, minden Mesterfőgek' kezdeteinek és gyümöltseinek látása, kétség kívül leg-nagyobb gyönyörűség, és boldogtalan az az ember, a' kinek még más gyönyörűségekre is vagyion szükségé!

XV. Mi az, a' mi az embereket, főképpen a' Fejedelmeket ditséri? vagy gyalúzza?

XVI. A' bőv-adakozásról és gazdálkodásról.

XVII. A' kegyetlenségről és kegyelemről, és jobb é ha inkább félik, mint sem szeretik a' Fejedelmet?

XVIII. Meg kell é a' Fejedelemnek szavát tartani?

XIX. El kell távoztatni, hogy a' Fejedelem útalatos és gyűlölféges ne legyen.

XX. Az Országzás-Tudományjából való külömb külömbféle kérdések.

XXI. Hogy kell a' Fejedelemnek magát viselni, ha tiszteletben akarja magát tartatni?

XXII. A' Fejedelmeknek Tanács-szólgaírói?

XXIII. Hogy kell a' Hízeltöket el-távoztatni?

XXIV. A' Történetnek a' Világ' foglalatosságaiba való be-folyásáról, és hogy lehet annak ellent állani?

Az embernek Szabadságáról való kérdés egy olyan feltétel, a' melyet a' világi Böltségeknek okoskodása leg nagyobbra viszen, és a' mely az Isteni Tudomány' Tudóffainak már sok átkot hozott ki szájokból. A' szabadságnak Óltalmazói azt mondják: Ha az emberek nem szabadok, úgy az Isten tselekeszik ő bennük; úgy az Isten az, a' ki ő általok gyilkosságot, lopást és minden gonofságot tselekeszik, mely mindazonáltal az ő Szentségével nyilván ellenkezik. Továbbá: Ha a' legfőbb Valóság Attya a' bűnnek, és oka a' törvénytelenfégnak, úgy nem lehet a' bűnöföket büntetésre húzni, és a' Világban sem virtus sem bűn nem léfzen. De mint-hogy ezen fertelmes Tudományt úgy gondolni lehetetlen, hogy benne magával való ellenkezést ne végyen észre az ember, nem lehet jobb utat választani,

ni, mint fém hogy az ember annak tartására hajtsa magát, hogy vagyon szabadsága.

Az egy átaljában való kényszerítésnek barátjai ellenben ezt mondják: Ugy az Isten alább való lenne a' vak Mester - embernél, vagy annál, a' ki fététben dólgozik; ha nem tudta volna előre e' Világnak teremtetésekor, hogy mik fognak benne történni. Az órás, (ily szóllanak,) az órájában a' leg-kiffebb keréknek is tudja munkáját; mivel esméri azt a' mozgást, mellyet adott annak, és azt a' véget jól tudja, a' mellyre tfinálta; és az Isten, ez a' véghetetlen bölts Valóság, hat tsak ujfágon kapó és tehetetlen Nézője volna é az emberek' tfelekedeteinek? Ugyan! az Isten, a' kinek minden munkáiban a' rendnek esmértető jele látszik, és a' ki mind azokat bizonyos változhatatlan és örökké tartó Törvény' alá vetette, az Isten mondom, mimódon hagy ez hatta volna egyedül tsak az embert független szabadságban? Ilyen módon nem az Isteni Gondviselés, hanem az embereknek szabad akarajok igazgatná e' Világot. Minthogy már most a' Teremtő és Teremtetett között választást kell tenni, mellyik a' kettő közzül *Machina*, vagy mástól mozgattató alkotvány? Az okosság parantsolja, hogy inkább azt a' Valóságot tartsfuk annak, a' mellyben az erőtelenfég lakozik, mint sem azt, a' kiben hatalom lakozik. Így a' józan okosság és az indúlatok egyfszersmind azok a' láthatatlan lánztok a' mellyéknél fogva vezetí az isteni gondviselésnek keze az emberi Nemzetet, hogy azokat a' dólgozat vele egygyütt tfelekedje, a' mellyeket az örökkévaló Böltséffég úgy rendelt, hogy a' Világban meg-effenek, hogy így minden dolog arra a' végre juffon, a' mellyre határoztatott.

Igy közelit az ember a' másik örvényhez midőn egygyiket el akarja kerülni. És a' Filofofusok egymást a' képtelenségnek Örvényjébe taszítják, midőn azonban a' Theologúfok a' fetétben hartzolnak, és szerezteböl egy mást nagy buzgóféggal kárhóztatják. Ezen Részek majd éppen úgy hartzolnak, mint regentén a' Kárhágóbéliek a' Romaiakkal. Félvén azok a' Római Népet Áfrikában látni, a' hadakozásnak fátylát Olasz-Országba vitték, és midőn Rómában Hannibáltól, kitől rettegetek vala, örömeft meg akartak menekedni, *Scipiót* az ő Légioival Kárhágó melé küldötték.

A' világi Böltsek, isteni Tudófok, és többnyire minden syllogizáló Vitézek, olyanok, mint a' Frantziák. Bátrak és tüzefték a' meg-támadásban; de elvesztik szíveket, ha óltalmazó hadakozást kell viselniük. Erre nézve mondotta egy értelmes Fő: hogy az Isten volna minden *Sectáknak* az Attya, mivel mindeniknek egy éles és buta két élű fegyvert adott kezébe.

Machiavell a' szabadságról és előre el-rendelésről való kérdést a' *Métapbyfikából* a' *Politikába* vitte. Azonban ez egészfézen idegen föld, a' mellyben éppen gyökeret nem verhet: mert a' Politikában e' helyett: hogy vagyon e' az embernek szabadsága, vagy nints? ezt kell kérdeni: ha vallyon a' Szerentse és történet tehet é arra valamit, vagy nem, hogy mi tulajdonképpen, egyébről semmiről se gondolkodjunk, hanem tfak arról, hogy mimódon tehetnök jobba jobba a' mi éles látásunkat és okosságunkat?

Szerentse és Történet, két olyan üres nevek, a' mel-

mellyek minden tekintetre nézve a' mellyféges tudatlanfágnak köszönhetik eredeteket, a' mellyben hevere akkor a' Világ, a' mikor azoknak a' munkáknak, a' mellyeknek okait nem tudta, még-batározatlan neveket ad vala.

Az, a' mit a' Közfég Césár *szerentséjének* nevez, tulajdonképpen mind azoknak a' tselekedeteknek és környül-állásoknak öszfze-tsoportozását tész, a' mellyek ezen Ditsöffég-szonjúhozónak tzeljait elő-mozdították. Az, a' mit a' Kátó *szerentsétlenfégn* értenek, nem egyéb, hanem azok a' véletlen esetek, a' mellyek ötet értek; azok a' kedvetlen változások, a' mellyekben olly hirtelen követtek az okokat a' tselekedetek, hogy azokat az ő okoffága előre sem el nem láthatta, sem el-nem távoztathatta. Mit kelljen a' Történet alatt érteni, jobban nem lehet elő-adni, mint a' Kotzka-játék által. Történetből vagy szerentféből esett az, hogy én 12 szemet és nem hatot vetettem. Ha az ember igaz természeti módon meg akarná különböztetni, hogy mi esett az illyen vetésben; ollyan jó látásának kellene lenni, hogy igazán láthatná, mi módon mentek a' kotzkák a' táblára? miképpen? hanyszor? mitsoda sebességel vagy lasufággal mozgatódtak a' kézből? és mimódon fordítódtak-ki a' kézből? a' melly által lassú vagy sebes gyorsaságot vettek magoknak. Mind együtt ezen okok neveztetnek történetnek, vagy szerentfének. Valamig tfak emberek, az az, olly véges Valóságok lészünk, mind addig nem fogjuk-mi azt által látni, a' mit szerentse' történeteinek nevezünk. A' történet alól valamennyi dólgot tfak ki-vehetünk, ki-vegyünk: de a' mi életünk rövidebb, mint-sem hogy mindennek végére járhatnánk, és értelmünk szoroffabb, mint-sem hogy mindent öszfze-köthetnénk.

Né-

Némelly példákat hozok-elő, a' mellyek nyilván meg fogják mutatni, hogy az emberi böltséffégnek lehetetlen legyen, mindent előre el-látni. Az első, *Crémónának* a' *Szvávoyai Eugénus* Hertzeg által lett meg-támadása, melly minden ki gondolható Okoffággal volt ki-találva, és bámúlásra méltó batorfággal vétettetett munkába. Még is, hogy esett az, hogy a' szándék el nem sültt? A' Hertzeg ezen reggel a' Városba méne; még pedig egy Tsfatornán, melly a' ruttságokat vívzi vala ki a' Városból, és a' mellyet néki egy Pap nyita-meg. Tsfalhatatlanúl el-foglalta volna a' Vároft, ha minden vélekedés ellen két dolog nem történt volna. Elsőben, a' Helvéta-Regement, a' mellynek akkor reggel kellett exercérozni, hamarabb fegyverre mentt, mint sem kellett volna, és őtet mind addig tartóztatta, míg a' többi Vár, őrző sereg ösfze nem gyűlt. Mászodszor, az Út-mútató, a' ki nek *Vaudemont* Hertzeget arta a' kápura kellett volna vezetni, a' mely el-foglalandó vala, az utat el-tévesztette, és e' miatt az ő embereivel későn érkezett-meg.

A' másik történet, a' mellyet itt például akarok elő-hozni, az a' különös békeffég, a' mellyet kötött Anglia a' Spanyol-Országi Király székbe való következés felett vívelt hadakozásnak a' véginn Frantzia-Országgal. Sem *Jósef* Tsfászárnak Tanácsszolgái, sem a' leg nagyobb világi Böltsék, sem a' leg jartas-költefebb Politikusok nem álmodhatták volna előre, hogy egy pár keztyű egész Európanak forszát meg fogná változtatni; még is így esett ez szóról szóra. *Anna* Királynénak fő udvari Hopmesterncje vala *Márlbourough* Hertzegne Londonban az
alatt

alatt az idő alatt, hogy ennek Férje a' Brabantziai táborozásban kettős borostyán-aratást és nagy gazdagfágot ére. A' Hertzégné azon kegyelem által, a' mellyben vala a' Királynénál, gyámolította ezen Vitéznek pártját, és a' Vitéz, az ő győzedelmei által az ő Felefégenek tekintetét. Valameddig ez a' Hertzégné a' Királynénál mindent megtehetete, mind addig semmire sem mehettek a' *Tórisok*, a' kik néki rossz akaróji vóltanak és békefféget kívántanak. De tsekély ok által elveszté a' Hertzégné ezen Kedvéfféget.

A' Királyné egy pár kesztyűnek tfinálása eránt parantsoltt vala, a' Hertzégné hasonló-képpen. Az e' hez való jutásnak türhetetlensége, arra vitte a' Hertzégnét, hogy a' Kesztyű tfináló aszszonyt kényszeríté, hogy az övét hamarabb el készittse, mint sem a' Királynéjét. Azomban a' Királyné is akarta, hogy készen legyen kesztyűje. Egy más Aszszonyfág, úgy mint *Mashámné*, *Marlbroughnének* barátja, ki-mondja a' Királynénak, mint lett a' dolog, és olly gonoszúl fordította hasznára ezen alkalmatosságot, hogy a' Királyné ezen pillantattól fogva úgy nézte a' Hertzégnét, mint olyan kegyelem' Leányát, a' kinek fel-fuvalkodása, már Ötet tovább nem szenvedhetné. A' Kesztyű-tfináló Aszszony egésszen a' tellyes mértékig gyújtotta-fel a' Királynét, a' midőnaz, ennek, a' kesztyű históriáját tellyes keferűféggel elbeszéllette. Ezen kevés kovász elégféges vala mindenek' elméjének fel-lobbantására, és mind annak érzékenyebbé való tételére, a' mi a' kegyelemből való ki-esést szokta kövèrni. A' *Tórisok* és *Tallárd* Generál éltek ezen történettel, melly az ő pártjokat erősítette.

Az.

Azután csak hamar ki-esett Malbourough Her-
tzezné a' kegyelemből, és vele együtt el-esett a'
tfászári Frigyefeknek is pártjok. Ez a' leg valófá-
gosabb dolgoknak is játékja a' földön. Az iste-
ni Gondviselés neveti az embereknek minden böl-
tseffégeket és nagyfagokat. Alávaló és szokszor
nevettéges dolgok változtatják-meg egészsz Monárk-
hiáknak szerentséjeket.

Ekképpen ragadták-ki egygy Afzszonynak apró-
lékos órr-dúzzáfai XIV-dik Lajost azokból a' környül-
állásokból, a' mellyekből ötöt talám az ő ravasz o-
kossága, Tabora és minden hatalma sem húzhatták
volna ki, és kéntelenítették a' Frigyefeket, hogy
magok akaratjok ellen békefféget köffenek.

Illyen történetek esnek ugyan, de ritkán, és
ezek alkalmasfok arra, hogy az éles látást és okos-
ságot az ő tekintetektől meg-foszszák. Ezek ollyba
tettszenek nékem, mint a' betegségek, a' mellyek
némellykor az embernek egésségét félbe szakasztják,
de azomban meg nem akadályoztatják, hogy éle-
tének több idejét az erős és egésséges test'hafznai-
val való élésben ne töltse.

És így el-kerülhetetlenül szükséges, hogy azok,
a' kik a' Világon akarnak uralkodni, az ő okossá-
gokat és éles látásokat szaporítsák; de az még nem
elég. mert ha ők magoknak le akarják a' szeren-
tsét lántzolni, az ő temperamentumokat az időknek
és történeteknek járma alá tanulják hajtani, és ez
feletébb nehéz. Csak kétféle természetről szollok:
egy bátor elevenfégről, és egy előre látó lassúságról.

Ezen erköltsi okoknak természeti okok vagyon;

a' honnan majd lehetetlen, hogy egy Fejedelem annyira Ura légyen magának, hogy mint egy *Caméléon* minden féle színt öltözhesse magára. Némelly idők nagyon segitik az Ország-hodoltonak hírét, és a' bátor embereknek nagy dolgokhoz való fogá-fait, a' kik arra láttatnak születetteknek lenni, hogy a' Világban rendkívül való Változások, támadásokat és hadakozásokat okozzanak és víseljenek.

A' szeles Lélek, a' másnak nem hívés, melly, nem tudjuk miképpen, gyakran egymás' ellen ülteti a' nagy Urakat, az Ország-éhezőnek alkalmatosfágot nyújt, hogy azoknak egyenetlenségekből magának hasznot hajtson. E' szerént segítették *Cortéz Ferdinándot* az Amerikai Királyoknak belső Zenebonájok *Mexicónak* meg-vételére.

Más időben a' Világ nintsen olyan forrás-mozgásban. Ugy látszik hogy csak csendesség és szelíd-ség által akarna igazgattatni; ekkor nem kívántatik egyéb, hanem csak okosság és előre való látás. — Az Igazgatas'-Országának Tengerén boldog csendesség uralkodik, melly közönségesen a' szélvesz után szokott következni. Illyenkor többet lehet költsönös kötések és egygyezések által végbe vinni, mint véres ütközetek által, és a' mihez az ember kard által nem juthatott, penna által kell meg-nyernie.

Hogy pedig valamelly nagy Úr minden esetekből hasznot csinálhasson, tanulja-meg a' jó Kormányostól, az időhöz alkalmaztatni magát. Ha a' Hadvezér annak idejében bátor és előre látó volna, szinte győzhetetlen lehetne. *Fabiust* csak az ő lassúsága által haladta-feljül *Hannibált*. Ezen Római Ember jól tud-

tudta, hogy a' Káthágobélieknek nintsen pénzek és ujj Népek, és hogy azoknak Táborát tsendefen el-
ofzlathatná, és a' kis ujját sem tévén fegyverre, az
eledel' nem léte miatt magok magokat meg-emélesztet-
ni látnák. Ellenben pedig Hannibálnak okoffága tfak
a' vcrekedésben állott. Az ő hatalma tfak történet-
szerént való vala, a' mellyből néki tellyes fietség-
gel minden lehető hafznot kellett követsofnia. Az
ő hatalmát erőffé és hatbatóffá tette a' rettenetesleg'
a' forró és bámúlásra méltó tselekedetek által, és
mind azok által az eszközök által, a' mellyekett
nyújt valamely ujjantában meg-hódoltatot Orizág.

Ha a' Baváriai választó Fejedelem, és Tallárd
Hadvezér 1704 dik esztendőben Bavariából *Blindhým*
és *Hochstadt* felé nem mentenek volna, minden bi-
zonnyal az egész Sváb-orizágot el-foglalták volna;
mert a' szövettféges Sereg az élet' eszközeinek sük-
két tovább Baváriában már ki nem állhatván, sük-
fégesképpen a' Ménushoz vonúlt volna, és elofz-
lott volna. Nem volt tehát más oka, hogy a' va-
lasztó Fejedelem azt, a' mellynek meg-nyerése tsu-
pán tfak rajta állott, azon hartznak kotzkájára biz-
za, a' melly örökké hires lészén a' Német Nemzetre
nézve; hanem az, hogy annak idejében nem volt
előre való látása, és ezen hebehurgyafág a' Frantzi-
áknak és Bavarufoknak egész le-vágattatások és a'
felső Palatinátus és Rhinus között lévő egész Tar-
tománynak el-vesztése által eléggé meg-büntettetett.

Közönfégesen nem szóllanak az el-veszett Vak-
merőkről, hanem tfak azokról, a' kiknek részekre
állott vala a' szerentse. Éppen ugy van velk a' do-
log, mint az álmokkal és jövendőléfekkel. A' fok e-
zerek közzül, a' mellyek hamissak voltanak, és fele-
dékenységbe mentenek, tfak azoknak kevés számára
emlékezik az ember, a' mellyek bé-telleyesedtenek.
A' világnak a' dolgok' ki-menetelet azoknak okai sze-
rént, és nem az okait azoknak ki-menetelek szerént
kellene meg-ítélni.

(A' bé-rekesztése következik.)